

8. Шиян О. А. Послеуниверситетский тренинг учителей в США: новые ориентиры / О. А. Шиян // Педагогика. – 1996. – № 1. – С. 104–108.

REFERENCES

1. Georgievskiy, A. B. (1989). *Evolutsiya adaptatsii (istoriko-metodologicheskoe issledovanie)*. [The evolution of adaptation (historical and methodological research)]. Leningrad.

2. Rean, A. A., Kudashev, A. R., Baranov, A. A. (2006). *Psihologiya adaptatsii lichnosti. Analiz. Teoriya. Praktika*, [Psychology of personal adaptation. Analysis. Theory. Practice]. Sankt-Peterburg.

3. Aschepkov, V. T. (1997). *Professionalnaya adaptatsiya prepodavateley vysshey shkoly: problemy i perspektivy*, [Professional adaptation of higher education teachers: problems and prospects]. Rostov-na-Donu.

4. Moroz, A. G. (1990). *Adaptatsiya molodogo uchitelya*, [Adaptation of a young teacher]. Kyiv.

5. Nasyrova, G. I. (1985). *Protsess professionalnoy adaptatsii buduschih uchiteley*. [The process of professional adaptation of future teachers]. Moscow.

6. Redlih, S. M. (1999). *Pedagogicheskie osnovy sotsialno-professionalnoy adaptatsii uchitelya*, [Pedagogical foundations of social and professional adaptation of teachers]. Moscow.

7. Vershlovskiy, S. G. (1994). *Uchitel: krupnym planom. Sotsialno-pedagogicheskie problemy uchitelskoy deyatelnosti*, [Teacher: close-up. Socio-

pedagogical problems of teaching]. Sankt-Peterburg.

8. Shiyani, O. A. (1996). *Posleuniversitetskiy trening uchiteley v SShA: novyye orientiry*. [Postgraduate teacher training in the USA: new benchmarks]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СЕМЕЗ Андрій Анатолійович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми соціально-професійної адаптації вчителя, соціального педагога, соціального працівника; педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SEMEZ Andrii Anatoliiovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Work, Social Pedagogy and Psychology of the Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: problems of social-professional adaptation of a teacher, a social pedagogue, a social worker; pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskyi.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2019 р.

УДК 378. 211.

СВЕЩИНСЬКА Наталя Василівна –

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри музичного мистецтва і хореографії

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

<https://orcid.org/0000-0001-9143-8034>

e-mail: pednauk@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У Законі України «Про освіту» та в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті наголошується, що одним із пріоритетних напрямків реформування освіти є виховання всебічно розвиненої, творчої особистості, становлення її творчого потенціалу, розвиток національної свідомості та духовного багатства молодого покоління.

Досягненню цих завдань сприятиме переорієнтація творчих нахилів, здібностей, вмінь та навичок. Рівень професійної кваліфікації вчителя музичного мистецтва особливо яскраво виявляється на етапі творчо-виконавської діяльності, коли синтез

педагогічного і творчо-виконавського компонентів діяльності дозволяє досягти художнього впливу музичного мистецтва на особистість. Аналіз діяльності рівнозначність і взаємодоповнення у досягненні взаємодії викладача зі вчителів музичного мистецтва різного рівня майстерності виявляють єдність студентами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади професійної підготовки майбутнього вчителя педагогічного і творчо-виконавського аспектів майстерності, їх музичного мистецтва в системі вищої педагогічної освіти розроблені Е. Абдулліним, Л. Арчажниковою, А. Болгарським,

О. Олексюк, Г. Падалкою, О. Ростовським, О. Рудницькою, О. Щолоковою та іншими. Формуванню окремих компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва присвячені наукові дослідження М. Михаськової, Н. Мурованої, І. Полубоярини, Є. Проворової, Н. Цюлюпи та інших.

Мета статті – розкрити значення виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті наукових підходів, зумовлених процесами модернізації вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вміння й навички відіграють важливу роль в діяльності людини. Вони дають їй змогу успішно досягати поставлених перед собою цілей. Всі вміння й навички, що сформовані в людини, є її позитивним надбанням. Тому вмілі люди так цінуються в житті. Чим краще людина володіє вміннями й навичками в певній галузі діяльності, тим більшим майстром своєї справи вона є. Особливо велике значення мають вміння й навички в творчій музичній діяльності людини [1].

Надзвичайно актуальним є розкриття самотніх ознак національного музичного мистецтва (виконавства, творчості), освіти в контексті всіх реальних передумов, тенденцій, факторів їх розвитку. Посилюється інтерес до теоретичних і методичних питань педагогіки та виконавства в кожній із фахових музичних галузей. Удосконалення інструментально-виконавської підготовки молодих спеціалістів, їх активне долучення до системи педагогічної діяльності є складним діалектичним процесом, який проявляється в різних формах виконавської майстерності. Найважливішою складовою професійного становлення музиканта є досконала музично-виконавська підготовка. Різні аспекти цього процесу (фізіологічні, психолого-педагогічні тощо) досліджено в працях Ю. Бая, В. Білоус, Є. Йоркіної, Є. Гуренка, М. Давидова, В. Князева, В. Ражникова, В. Самітова, Г. Ципіна та ін.

Праця над кожною окремою музичною композицією – це творчість, в процесі якої виникають своєрідності динамічного стереотипу, які обумовлюються специфікою відтворення музичного твору, його форми, темпу, в установленні комплексу рухів, властивих саме цьому творові. Саме цьому – встановленню динамічного стереотипу та його кінцевому результату концертному виступу – відводиться багато часу на репетиціях. Динамічний стереотип дає можливість артистові, який виступає на

естраді, не уявляти конкретних нотних знаків, а оперувати узагальненими звуковими образами мелодій. А у випадках «провалу пам'яті» внаслідок естрадного хвилювання, тобто зникнення будь-якого нотного і звукового уявлення твору, користуватись механізмом автоматизованих рухових процесів, притаманних тільки даному музичному стереотипові [2]. Навички, на думку психологів Л. Б. Ітельсона, В. В. Давидова, О. М. Леонтєва, К. К. Платонова – «дія автоматизована в процесі її формування, яка стає компонентом більш складного навика» [2, с. 23]. В функціонуванні навичок велике значення приділяється їхній автоматизації, яка в значній мірі, на думку психологів, здійснюється без участі розуму, за яким залишається роль контролю деякої регуляції. Внаслідок повторного виконання людина працює швидше, легше, вільніше, з меншою напругою, вона усвідомлює ціль дії, а шлях досягнення її, техніка виконання працює майже автоматично. Для того, щоб оволодіти будь-яким музичним інструментом, необхідно оволодіти навичками технічної гри на цьому інструменті. Наявність таких навичок полегшує виконання свідомих завдань. Таким чином, суть навичок в тому, що «фактично будь-яка дія людини частково автоматизована дія» звільняє свідомість на цілі і умовні дії. Навички допомагають точному виконанню будь-якої дії, часто виробляються за бажанням людини, яка хоче вдосконалити роботу.

Психологи допускають, що біля 90 % всього, що людина робить, вона виконує завдяки сформованим навичкам, які відкривають можливості для творчої роботи. Психологи розрізняють сенсорні, моторні, сенсорно-моторні, інтелектуальні, вольові, мовні та інші навички.

Основною тенденцією у розвитку сучасного суспільства є ставлення до людини як найвищої цінності, що детермінує його прогресивні процеси. Виявлення творчого потенціалу особистості, особлива увага до розвитку ціннісно-особистісної сфери кожної індивідуальності, її евристично-творчого потенціалу і духовного світу – основна мета сучасної освіти [3].

Проблема підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є однією з актуальних у різноманітних сферах сучасного життя. Це обумовлено тим, що всі зміни, які відбуваються в суспільстві в цілому і у сфері освіти зокрема, сконцентровані на особі вчителя, який є ключовою фігурою в соціальних процесах ХХІ століття. Завдяки діяльності педагогів реалізується державна

політика в створенні інтелектуально-творчого потенціалу нації, розвитку науки і техніки, формуванню культури людини [4].

Нині професійно-педагогічна освіта, згідно з її основними завданнями, покликана формувати потенціал кваліфікованого працівника. Розбудова української національної школи потребує від майбутнього вчителя високої педагогічної культури і методичної майстерності. Особливого значення це питання набуває в процесі підготовки вчителя музичного мистецтва, який є водночас педагогом, вихователем і виконавцем [5].

Наукові дослідження сучасних учених свідчать про багатопрофільність вузівської підготовки майбутнього вчителя музики. За роки незалежності України музична педагогіка торкалася різних аспектів професійного становлення фахівців музичних спеціалізацій:

– художньо-естетичний розвиток суб'єктів навчання (І. Арановська, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Рудницька, І. Сипченко, Т. Стратан, Л. Файзрахманова, Є. Юдіна, Л. Яковенко та інші);

– здатність до музично-творчої діяльності (М. Антків, Л. Баренбойм, Л. Бочкарьов, Л. Коваль, І. Одиноква, О. Олексюк, Г. Падалка, Т. Родіна та інші)

Аналіз кожного з вище зазначених аспектів дозволяє стверджувати, що вчитель музичного мистецтва – це педагог і музикант в одній особі. Тому його творчий потенціал поєднує в собі педагогічно-методичну й музичну творчість. Як будь-який інший за фахом учитель, він весь час знаходиться у нетипових педагогічних ситуаціях, які вимагають швидкого прийняття рішень, миттєвого узгодження різних протиріч, тобто які актуалізують здатність до педагогічної імпровізації. Педагогічна імпровізація вчителя музичного мистецтва є «об'єктивною складовою навчально-виховного процесу, яка виступає засобом інтуїтивного пошуку оперативного розв'язання суперечностей між усталеними, традиційними прийомами музично-виконавської і виконавсько-мовленнєвої діяльності та несподіваною ситуацією взаємодії вчителя й учнів, що потребує нестандартного застосування цих прийомів» [6, с. 60].

Музично-творча діяльність, збагачуючи педагогічний потенціал вчителя музичного мистецтва, допомагає вирішувати і таку проблему, як створення власного супроводу до пісень шкільного репертуару, гармонізація одноголосних мелодій, підбір по слуху. Як правило, ці види діяльності майбутні фахівці опановують самотужки, хоча деякі вчені

наголошують на необхідності методичного забезпечення подібних форм роботи. Так, Л. В. Баренбойм вважає, що вмінню акомпанувати треба вчити як певній самостійній задачі [7]. При цьому важливо розумітися на фактурних різновидах, адже фактура – це художня цілісність всієї звукової тканини. Усвідомленому використанню адекватно підібраної фактури, розумінню специфічних жанрових фактурних рис, поєднанню різних фактурних формул в одній пісні допомагає розвинений фактурний слух. Т. Б. Родіна представляє його як здатність слуху усвідомлено сприймати фактуру музичного твору, функцій, характеру і співвідношення голосів, а також способів викладення її компонентів – мелодії, гармонії, ритму, регістрового розташування голосів [8].

Кожен майбутній вчитель музичного мистецтва робить перші спроби в музично-педагогічному ВУЗі у формуванні «виконавських навичок», які приймають форму індивідуально-специфічного професіоналізму. Специфічною ознакою виконавства, на думку Є. Гуценка, є наявність художньої інтерпретації. Це відобразилося на авторській дефініції визначення музичного виконавства. Останнє тлумачиться як «вторинна, відносно самостійна творчість, що полягає в процесі конкретизації продукту первинної художньої діяльності» [6, с. 39]. Науковець обґрунтовує художньо-інтерпретаційну природу виконавства, досліджує своєрідність художньої інтерпретації та спростовує її ототожнення з процесом виконання й кінцевим результатом виконавської діяльності музиканта.

У психологічних дослідженнях (Л. Бочкарьова, О. Йоркіної, Г. Когана, О. Юрченка та ін.) розглядаються особливості виконавської інтерпретації в умовах концертного виступу. Питання психологічної саморегуляції розглядали С. Науменко, В. Петрушин, В. Подуровський, Б. Теплов та ін. Теоретичну базу дослідження складають праці з історії концертного виконавства (В. Ражніков, В. Стахов, Г. П'ятигорський та ін.); роботи, присвячені проблемам стилю і художньої інтерпретації (Л. Ауер, Ю. Єлагін, Г. Ципін та ін.).

Важливе значення у становленні особистості вчителя музичного мистецтва відводиться організації самостійної роботи, яка стимулює творчість, індивідуальність у власній інтерпретації музичного твору, виховує організованість, сумлінність, наполегливість, сприяє розвитку професійних навичок музиканта. Водночас виконавець у власній інтерпретації твору має

проявити психологічний стан і думки автора, відображені у творі, для цього слід попередньо детально проаналізувати його засоби й прийоми гри, які розкриють задуми автора, втілюючись у реальному звучанні виконавця.

Таким чином актуалізується значення емоційного самопочуття, яке формується в безпосередньому зв'язку з умінням логічно та зосереджено мислити. Ця здатність реалізується завдяки цілеспрямованій організації навчання: робота над деталями, розвиток логічної пам'яті, ґрунтовний аналіз виконуваних творів, оскільки «творчість з розумом збуджує емоційні творчі сили» [5, с. 234]. Правильно організована самостійна робота допомагає суто технічну роботу над виконавськими навичками перетворити на творчий процес осмислення й відтворення музичного образу.

Отже, вдосконалення творчо-виконавської майстерності передбачає такі основні види діяльності: – читання нот з листа; – ескізне вивчення творів; – самостійна робота над музичним твором; – сольне виконання творів на естраді; – відтворення змісту емоційної глибини музичних творів (музичного образу); – розкриття ідеї музичного твору й вміння його інтерпретації [9].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, важливими дидактичними засадами розвитку знань учителя музичного мистецтва є власне творче, естетичне та професійне самовдосконалення молодого педагога, доповнення особистої інформаційно-методичної бази, створення індивідуальної рухливої системи ефективних педагогічних знань і навичок, що відповідають конкретним завданням. Відвідування концертів академічної музики, оперних та музично-драматичних спектаклів тощо (разом зі студентами, колегами, самостійно); музикування за інструментом, колективний спів; ознайомлення з новими музичними творами різних форм, жанрів, стилів; підготовка і виступ як виконавця (виконавців) на місцевих, регіональних та інших конференціях, фестивалях, концертах, спектаклях тощо активно сприяють творчому самовдосконаленню вчителя-музиканта.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды / Б. Г. Ананьев. – М., 1997. – 167 с.
2. Баренбойм Л. А. Путь к музицированию / Л. А. Баренбойм. – Л.: Советский композитор, 1979. – 215 с.
3. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста

(акордеоніста): [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / М. А. Давидов. — К.: Муз. Україна, 2004. – 156 с.

4. Лі Данься. Теоретичні основи формування виконавської культури майбутнього вчителя музики / Лі Данься // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – Психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 1. – С. 110–123.

5. Олийник Н. А. Теоретические основы формирования исполнительных умений и навыков студентов в музыкально-сценической деятельности / Н. А. Олийник // Педагогический дискурс. – Випуск 8. – 2010. – С. 78–96.

6. Родина Т. Б. Фактурный слух и его специфичность / Т. Б. Родина // Повышение эффективности развития творческих качеств учителя музыки в процессе вузовского обучения. – М., 1991. – С. 78–93.

7. Смиренський В. М. Формування у майбутніх учителів музики готовності до педагогічної імпровізації / В. М. Смиренський: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 1998. – 169 с.

8. Стельмащук З. М. Інструментальна підготовка як складова формування педагогічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі кредитно-трансферної системи навчання / З. М. Стельмащук // Матеріали регіонального науково-практичного семінару «Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в європейський освітній простір». — Тернопіль, 2007. – С. 214–220.

9. Стратан-Артишкова Т. Б., Гайдай Л. Творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті модернізації вищої педагогічної освіти / Т. Б. Стратан-Артишкова, Л. Гайдай // КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 67–87.

REFERENCES

1. Anan'ev, B. G. (1997). *Izbrannyye psikhologicheskiye trudy*. [Selected psychological works]. Moscow.
2. Barenboym, L. A. (1979). *Put k muzytsyrovanyyu*. [The Way to Music]. Leningrad.
3. Davydov, M. A. (2004). *Teoretychni osnovy formuvannya vykonavs'koyi maysternosti bayanista (akordeonista)*. [Theoretical basis of the formation of performing arts of accordionist (accordionist)]. Moscow.
4. Li Dansya. *Teoretychni osnovy formuvannya vykonavskoyi kultury maybutnoho vchytelya muzyky*. [Theoretical foundations of the formation of the performing culture of the future teacher of music]. Kyiv.
5. Oliynyk, N. A. (2010). *Teoreticheskiye osnovy formirovaniya ispolnitel'nykh umeniy i navykov studentov v muzykal'no-stsenicheskoy deyatel'nosti*. [Theoretical foundations of the formation of executive skills of students in musical and stage activity]. Moscow.

6. Rodina, T. B. (1991). *Fakturnyy slukh i yego spetsifichnost'*. [Texture hearing and its specificity]. Moscow.

7. Smyrenskyy, V. M. (1998). *Formuvannya u maybutnikh uchyteliv muzyky hotovnosti do pedahohichnoyi improvizatsiyi*. [Formation of future music teachers of readiness for pedagogical improvisation]. Kyiv.

8. Stelmashchuk, Z. M. (2007). *Instrumentalna pidhotovka yak skladova formuvannya pedahohichnoyi kultury maybutnoho vchytelya muzychnoho mystetstva v protsesi kredytno-transfornoji systemy*. [Instrumental training as a component of the formation of the pedagogical culture of the future teacher of musical art in the process of credit transfer system of training]. Ternopil.

9. Stratan-Artyshkova, T. B., Hayday, L. (2013). *Tvorcho-vykonavska pidhotovka maybutnoho vchytelya muzychnoho mystetstva v konteksti modernizatsiyi vyshchoyi pedahohichnoyi osvity*. [Creativity-performing training of the future teacher of musical art in the context of modernization of higher pedagogical education]. Kirovograd.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СВЕЩИНСЬКА Наталя Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SVESHCHINSKA Natalya Vasilivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Musical Art and Choreography of Volodymyr Vynnychenko, Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of the future teacher of musical art.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2019 р.

УДК 37. 091. 3:78(075.8)

СТРИЖАКОВ Артем Олегович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0000-0002-0539-8466>
 e-mail: pednauk@gmail.com

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

(на прикладі діяльності культурно-мистецького фонду «Перспектива» м. Кропивницького)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Молодь – це єдина соціальна група, характеристики якої через певний період часу визначають характеристики міста, в якому вона живе, і звичайно ж, країни в цілому. Сучасні молоді люди через 5-15 років об'єктивно стають основними носіями і провідниками будь-яких ініціатив, людьми, які приймають рішення у всіх сферах суспільного життя. З огляду на те, що у молоді ще відсутні різні стереотипи, на її характеристики можна істотно впливати, коригувати моделі поведінки і в цілому задавати темп її розвитку. За такої ситуації зосередження уваги на розвитку творчого потенціалу особистості талановитої молоді в умовах сьогодення є своєчасним і актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз першоджерел підтверджує, що зарубіжними та вітчизняними філософами, психологами та

педагогами, з-поміж яких: В. Андреев, Д. Богоявленська, Л. Виготський, М. Данилов, Д. Ельконін, К. Кедров, Н. Кічук, П. Копцин, О. Коршунов, О. Леонтєв, С. Сисоєва, С. Рубінштейн, Г. Шукіна різною мірою розкрито ті чи ті аспекти проблеми формування і розвитку творчої активності молоді у різних сферах діяльності. Тематика нашого наукового пошуку дає змогу усвідомити розвиток творчого потенціалу талановитої молоді в умовах сьогодення.

Мета статті полягає в обґрунтуванні основних підходів щодо розвитку творчого потенціалу талановитої молоді на прикладі діяльності культурно-мистецького фонду «Перспектива», який діє в місті, яке названо на честь українського театрального діяча, актора і режисера Марка Лукича Кропивницького.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні молоді недостатньо розуміти в традиційному сенсі, тільки в